

Tek Kutupluluktan Çok Kutupluluğa Küresel Dünyanın "Jeopolitik ve İktisadi" Evirilmesi

Dünyamız sürekli bir değişim ve devinim içerisinde bu da birçok siyasi istikrarsızlıkları, askeri çatışmaları ve ağır ekonomik tahribatları doğurmaktadır. Dünya İkinci Dünya Savaşından kalan tek-kutupluluk yolundan çıkmıştır. Küresel düzlemde tek-kutupluluk kavramı tarihin tozlu sayfalarında kalarak çok-kutupluluk kavramına evrilmiştir. Bu evrilme dünyamıza, Jeopolitik ve İktisadi anlamda tezahür edecektir. İkinci Dünya Savaşından sonra üstünlük Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) geçmiş ve dünyada tek-kutuplu sistem oluşmuştur. Ancak 21. Yüzyıl ile birlikte tek-kutuplu sistemin kimyasını bozacak olan çok-kutuplu sistem ortaya çıkmıştır.

Ulus-Devletlerin oluşması ve Uluslararası güç kazanma mücadelesi belirli bir dengenin kurulmasını, aynı zamanda farklı ekonomik faaliyetleri de beraberinde getirdi. Adam Smith'in "**Ulusların Zenginliği**" adlı eserinde belirtmiş olduğu "**Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler**"in(1) üzerinden iktisadi anlamda çok sular akmış oldu. Onun içindir ki tek-kutuplu dünya sisteminin değişimi kaçınılmaz olmaktadır. Küresel mali sistem ağının ABD tarafından yönetilerek manipüle edilmesi, aynı şekilde ekonomiyi yönetmelerini de sağlamıştır. 21. Yüzyılda ise uluslararası mali sistemi elinde bulunduran ABD statükosuna karşı rakipler çıkmıştır. Çok-kutupluluğu temsil eden Çin ve Rusya öncülüğündeki BRICS ile AİB gibi "**Ulus-Üstü**"(2) kurumlar statükonun devamlılığını kırmaya çalışmaktadır. Bu durumun tezahürü ise IMF'nin para birimi SDR'nin (Özel Çekme Hakkı) hesaplanmasında kullanılan rezerv para birimleri (ABD Doları, Avro, İngiliz Sterlini, Japon Yeni) arasına Çin para birimi Yuan'ı rezerv para olarak kabul etmesi ile belirginleşmiştir. IMF var olan bu gerçeğe karşılaşmak istememesine rağmen, Yuan gerçeğiyle yüz yüze kalmıştır.

Çok-kutuplu dünyada ekonomik ve jeopolitik kavramların karşılığı olarak öne çıkmakta olan birçok ülke ve aynı şekilde örgütleri görebilmek mümkündür. Bunların içerisinde özellikle Çin ve Rusya gibi devletler ön plana çıkmaktadır. Küresel düzlemde Çin ve Rusya stratejik yoğunluklarını hem jeopolitik hem de iktisadi olarak güçlendirerek pekiştirmektedir. Rusların adeta genlerinde bulunan "**Çevreleme**" politikası daha da hızlanmıştır. Rusya'nın Kırım İşgali, Ukrayna'nın Doğusuna paramiliter güçler konuşlandırması ve Gürcistan'a askeri müdahalesi Jeopolitik ve İktisadi anlamda güçlenmesini sağlamıştır. Keza aynı şekilde Çin'in dünya politikasında tek-kutupluluk kavramını ekonomik, askeri, jeopolitik ve teknoloji olarak alt üst edip büyük gelişmeler kaydederek güçlenmesi ve hâkim bir politika gütmesi çok-kutupluluğun tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

Çin'in jeopolitik olarak günümüzde artık sadece Güney Çin Denizi'ni hâkimiyetine almakla kalmayıp Afrika kıtasına en büyük yatırımları gerçekleştiren ülke olması ve Ortadoğu'daki varlığını da güçlendirmesi, son yıllarda AB ile ticari antlaşmalar yapması tek-kutuplu dünyamızın varlığının askıya alındığının tezahürüdür. Küresel düzlemde 21. Yüzyılda etki alanı Asya ve Pasifike kaymaktadır. Bu etki alanı Çin öncülüğünde Doğu'nun yükselişidir. Bu etki ABD'nin strateji belgesinde de vurgulanmıştır. Trump, tarafından açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde

Çin ve Rusya'ya fazlasıyla atıfta bulunması ABD'nin çok-kutuplu dünya gerçeğiyle yüzleşmesidir. Stratejik belgede Jeopolitik olarak Rusya ama daha da ziyadesiyle Jeopolitik-İktisadi anlamda Çin'in ön plana çıkması ABD'nin tek-kutuplu rüyasının kâbusu olmuş ve olmaya devam edecektir.

Küreselleşen dünyamızda tek-kutuplu gerçeklikten uzaklaşmakla birlikte, çok-kutuplu gerçeklikle yüzleşmekteyiz. Bretton Woods ile meydana gelen ve finans kaynakları olan "**Dünya Bankası-IMF**"(3) gibi uluslararası kuruluşların önümüzdeki zaman zarfında Çin'e taşınması ihtimalinin veya öngörüsünün konuşulması bile ABD'nin süper güç konumunu sorgulayacaktır. Dünyamızda çoğalmakta olan ve güçlenen ekonomik entegrasyonlar ile ABD Dolarının etkisi de zayıflayacaktır. Bu da ABD'nin tek-kutuplu hegemonyasının gerilemesine yol açacaktır. Öyle ki ülkemiz (**Türkiye Cumhuriyeti**) son yıllarda Hazine marifetiyle Çin Devlet Tahvili rezervlerini artırmaya çalışmaktadır. Dünyadaki Dolar rezervinin Çin'de devasa boyutlarda birikmesi bu gerçekliğin yansımasıdır.

Ezcümle; Küresel düzlemde 20. Yüzyıldan kalmış tek-kutuplu dünya tasavvuru yok olmaya doğru evirilmektedir. ABD'nin dünya'ya dayattığı politikalara itiraz eden, uygulamayan hatta kafa tutacak devletler ve örgütler çoğalmaktadır. 21. Yüzyılda artık ABD'nin birçok rakipleri bulunmakta, tek-kutupluluktaki gibi at koşturamayacağına farkında. Onun içindir ki çok-kutupluluğu temsil eden Çin, Rusya, Hindistan, Japonya ve AB gibi devletler-örgütler ABD hegemonyasını zayıflatmaya devam edecektir. Dünyamız hem "**Jeopolitik**" hem de "**İktisadi**" anlamda "**çok-kutuplu**" bir yola girmiştir. Bunun yansımaları muhakkak ki tek-kutuplu sistemin sonuna sirayet edecektir.

Kaynakça

1 – Uluslararası İktisat Teorisi, Erken Ticaret Teorileri, **Eskişehir Anadolu Üniversitesi**, Haziran 2012

2 – Uluslararası Siyasi, Askeri, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Örgütler, Uğur ÖZGÖKER ve Güney Ferhat BATI, **Der Yayınları**, 2017

3 – Uluslararası Kuruluşlar, Ridvan KARLUK, **Beta Yayınları**, 2013